

Масові опитування стосовно ролі науки в суспільстві

Для пошуку ефективних шляхів розвитку науки важливо мати об'єктивну інформацію щодо сприйняття в суспільній свідомості вітчизняної науки і діяльності науковців. Зрозуміло, що з більшості питань, особливо проблемних питань розвитку науки, цільовою аудиторією для соціологічних опитувань мають бути експерти. Проте громадська думка, загальні уявлення людей щодо низки питань стосовно ролі науки в суспільстві, престижу професії науковця, довіри до вчених дуже важливі для ефективного діалогу влади і науки, влади і суспільства. Не випадково в розвинутих країнах світу проводять регулярні опитування населення з приводу ставлення до науки. Так, Національний науковий фонд США кожні два роки оцінює ставлення суспільства до науки, наукової і науково-технічної діяльності за більш як 75 індикаторами і 260 субіндикаторами¹. У країнах Євросоюзу в рамках спеціального проекту Євробарометр також здійснюється постійний моніторинг громадської думки стосовно цих проблем. Останнє дослідження 2013 р. охоплювало 10 напрямів взаємовідносин науки і суспільства, у кожному з яких респонденти з 28 країн Європи (27 країн ЄС і Хорватії, N = 27563) відповідали на низку запитань.

Отримані дані свідчать, що питання розвитку науки і техніки цікавлять половину жителів країн Європи, у яких проходило опитування (53 %). При цьому 40 % респондентів зазначили, що вони поінформовані з цих питань. Проте 40 % опитаних і не зацікавлені, і не поінформовані в цій галузі. Серед основних джерел інформації з питань розвитку науки більшість респондентів назвали телебачення (65 %), Інтернет (35 %) і газети (33 %). Більше половини респондентів (55 %) вважають, що прийняття рішень стосовно науки й технологій потребує обговорення з громадськістю і врахування її думки. Переважна більшість населення країн ЄС згодна з тим, що наука і техніка позитивно впливають на суспільство (77 %), роблять життя більш легким, комфортним і здоровим (66 %), забезпечують більше можливостей для майбутніх поколінь (75 %)².

На жаль, в Україні жодного разу не проводилося таке масштабне і комплексне дослідження. Хоча кілька разів науковці Інституту соціології НАН України в рамках масових опитувань відстежували громадську думку стосовно вітчизняної науки і науковців за певними фрагментарними індикаторами (1998,

¹ Science and Engineering Indicators 2014. Chapter 7. Science and Technology: Public Attitudes and Understanding. – <http://www.nsf.gov/statistics/seind14/content/etc/nsb1401.pdf>.

² Special Eurobarometer 401. Responsible Research and Innovation (RRI), Science and Technology. Report 2013. – http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_401_en.pdf.

N = 1200; 2003, N = 1500; 2008, N = 1800). Звичайно, робити висновки необхідно не за одним, а за якомога більшою кількістю показників, які з різних боків, у різних смислових контекстах віддзеркалюють ставлення громадян до науки. Дані соціологічного моніторингу 2014 р. (N = 1800) дали змогу оцінити сприйняття населенням вітчизняної науки та її ролі в суспільстві за чотирма показниками: ставленням до вибору професії вченого; рівнем довіри до вчених; уявленням про можливість/неможливість розвитку Української держави та економіки без розвитку вітчизняної науки; авторитетністю вітчизняних учених серед українських громадян. Крім того, ми з'ясували, наскільки наші співвітчизники цікавляться новинами у сфері науки, і порівняли це з їх інтересом до новин в інших сферах життя, а також з даними обстеження громадської думки в європейських державах.

Таблиця 1. Зацікавленість громадян України і жителів європейських країн новинами різної тематики, %

Тематика новин	Українські громадяни загалом (2014, N = 1800)	Найкомпетентніші громадяни (2014, N = 1800)	Жителі 27 країн ЄС (2010, N = 26671)
Політика	58	58	68
Спорт	19	21	65
Проблеми навколишнього середовища	18	21	88
Нові медичні відкриття	15	14	82
Культура і мистецтво	15	28	69
Нові наукові відкриття і технологічні досягнення	15	24	79

** Жителі європейських країн відповідали на запитання щодо ступеня їх інтересу до проблем, які стосуються 6 тематичних напрямів, у межах спеціального опитування Єврбарометру 2010 р. (респонденти обирали одну з чотирьох альтернатив: «дуже цікавлюся», «помірно цікавлюся», «взагалі не*

цікавлюся», «не знаю»). У таблиці наведено об'єднані частки тих, хто «дуже цікавиться» і «помірно цікавиться»³. Українські громадяни, відповідаючи на запитання, які новини цікавлять їх найбільшою мірою, мали можливість обирати кілька варіантів відповідей (Петрушина Т. Сприйняття вітчизняної науки і науковців у суспільній свідомості (за матеріалами наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 24 грудня 2014 р.) // Вісник НАН України. – С. 30–31).

³ Special Eurobarometer 340. Science and Technology. Report 2010. – http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_340_en.pdf.